

İki kişiden birini seçmek için taş-kağıt-makas oyunu vardır. Seçim yapmak için, iki kişi, aynı anda, ellerini taş, kağıt ya da makas biçimlerinden birine benzetip öne doğru uzatırlar. Eğer biri taş, diğeri kağıt yaptıysa, kağıt taşı sardığından kağıdı yapanın dediği olur. Eğer biri kağıt, diğeri makas yapmışsa, makas kağıdı kestiğinden makası yapanın dediği olur. Eğer biri makas, diğeri taş yapmışsa taş makası kırdığından taş yapanın dediği olur. Eğer ikisi de aynı şeyi yapmışlarsa, farklı şey yapana kadar oyunu tekrarlarlar.

Zor kullanma eğiliminde olanlara, “birbirinize sevgiyle yaklaşın,” denir. Zor kullanımı bir uyumsuzluğun göstergesi biçiminde yorumlanırsa, zor kullanmak yerine birbirlerine sevgi gösterecekler, o uyumsuzluğun sevgiyle çözülebileceği düşünülür. Gelgelelim, sevgi de sorunsuz değildir. Sevgiyle yapılanlar çılgınlığa yorulabilir. Gelecek hesaplaması, çılgınlığın panzehiri olarak belirir. Şimdi yapılanın bir sonucu olarak gelecekte neler olacağını tahmin edilebileceği düşünülür ve bu gelecek tasavvurlarına göre eğer sevginin getireceği kötü sonuçlar olarak görülüyorsa, geleceği de hesaba katmak gerektiği ileri sürülür. Ancak gelecek hesaplaması da sorunsuz değildir. Açmazlara girilip, çaresizlik içinde kalınabilir. Biçare, kenara kısıtlanmış kedi gibidir: Can havliyle üzerine gelenin üstüne sıçrar. Zor kullanma gelecek hesaplamasının panzehiri olarak belirir.

Zor, sevgi ve gelecek hesaplaması arasındaki bu dairevî üstünlük ilişkisi, taş-kağıt-makas oyunundaki üstünlük ilişkisine benzer; bu, sanki, en azından şeklen, aynı olan iki şeyden bahsedildiği hissi doğurabilir. Buna karşın, taş, kağıt ve makas birbirinden kesinkes ayrı nesnelere, biri olan diğeri olamaz. “Zor olan sevgi, ve sevgi olan gelecek hesaplaması, gelecek hesaplaması olan zor olamaz,” denebilir mi? Bir insan diğerkinin kendisi onun yerinde olsa yapmayacağı bir şeyi yapmasını sağlamaya kalkışıyorsa bir egemenlik ilişkisi oluşturmaya çalışır. Her egemenlik ilişkisi zor, sevgi ve gelecek hesaplamasıyla oluşur. Bu durum, yersiz olarak, “egemenlik ilişkisi bir süreç olduğundan bu sürecin bazı evreleri zora, bazı evreleri sevgiye, ve bazı evreleri de gelecek hesaplamasına karşılık gelir,” biçiminde yorumlanabilir. Hâlbuki egemenlik ilişkisi zor, sevgi ve gelecek hesaplamasının bir karışımı değildir. Örneğin, sevgiye karşılık geldiği biçiminde yorumlanan evresi bir süreçtir ve zor ve gelecek hesaplamasına da karşılık gelir; yani, sevgi evresi zor evresidir, gelecek

hesaplaması evresidir. Çok ufak kırmızı ve sarı kum taneciklerinin karışımından oluşan turuncu bir kum yığını düşünülürse, titiz bir çalışmayla kırmızılar bir yana, sarılar bir yana ayrılıp biri kırmızı, diğeri sarı olan iki kum yığını oluşturulabilir. Ancak kum tanelerinin bizzat kendileri kırmızı ya da sarı değilde turuncuysa bu yapılabilir mi? Kırmızıya çalan turuncudan, ya da sarıya çalan turuncudan söz edilebildiği gibi, kendisi ya da bazı evreleri zora çalan egemenlik ilişkisinden, kendisi ya da bazı evreleri sevgiye çalan egemenlik ilişkisinden, ve kendisi ya da bazı evreleri gelecek hesaplamasına çalan egemenlik ilişkisinden söz edilebilse bile, süreç olarak bir egemenlik ilişkisi, zor, sevgi ve gelecek hesaplaması evrelerine ayrılamaz.

Buraya değin sevgi olarak sunulan bir iktidar sürecinden başkası değildir. Aşkın bir kişinin “iç dünyasına” ait bir şey olduğunun da ileri sürüldüğü olur. Bir kişinin “iç dünyasına” ait olabilir mi? Yani başkaları tarafından avuçların terlemesi, göz bebeklerinin büyümesi, kalp atışlarının hızlanması, yemeden içmeden kesilme, dalgınlık gibi göstergelere bakarak saptanabilecek ancak doğrudan yaşanamayan, gözlenemeyen bir ruh hâli midir? Goethe “Seni seviyorsam, bundan sana ne?” olarak Türkçeleştirilebilecek bir şeyler yazmıştır. Buna göre, aşk bir kişiliktir ve bu ifade tekbenciliğe varacak bir idealizmin tüm açmazlarını taşımaktadır. “İyi o hâlde ne *demeye* bunu söylüyorsun?” denebilir. Bu soruda italik olarak “*demeye*” biçiminde kullanılan “demek”in ne demek olduğunu irdellemek için Hasan Yalçın’ın ‘Kimse “Türkiye’de Sol Var Mı? Diye Soramaz”¹’ ifadesine bakılabilir. Birer etiket, birer mezar taşı olup nekropoliste yer aldıklarını düşündüklerinin benimsenmesi bir sorun yaratmayacak olan bir grup toplanmış “Türkiye’de sol var mı?” diye tartışmışlar. Buna getirilen eleştiri, anlaşılabilirliği kadarıyla, yanıtının “evet” olduğu bu denli açık olan bir sorunun ne diye sorulduğu konusunda. Bir tümce herhangi bir dilsel yapı içinde, bir dizime uygun, kurallı biçimde yapılanmış, doğru ya da yanlış değerlerinden birini taşıyan bir sözcük öbeği olmanın ötesinde, bir zamanda, bir yerde söylenmiş bir sözdür, bir eylemdir. Evet, “Türkiye’de sol var mıdır?” yanıtı “evet” ya da “hayır” olan bir sorudur. Ancak bununla kalmaz, bir söz olarak söylenmesi “Türkiye’de solun varlığı tartışmalıdır,” demeye gelir. Benzer biçimde Goethe’nin “Seni seviyorsam, bundan sana ne?”si yanıtı şu ya da bu olan bir

sorudur, ancak bunun ötesine geçip fark edilebilir ki bu bir sözdür de. Söz olduğu fark edildiğinde çelişik olduğu da ortaya çıkar. Bu sözle ifadede “sen” olarak geçenle “ben” olarak geçen arasında tek yönlü bir ilgisizlik ilgisi kurgulanmaktadır. Yani “sen” denilen, “ben” denilenin onu sevmesini hesaba katmadan davranmalıdır. Bu buyruk olarak alınır, “sen” denilenin davranışlarına bir kısıtlama getirmektedir. Hâl böyleyse yeni ilgisizliğin ötesinde bir ilgi gelişmektedir: “Sen” denilen “ben” denilen tarafından kısıtlanılmaya çalışılmaktadır. Uzun sözün kıyası, tek kişilik aşk olmaz, aşkın tek kişilik olduğunun söylenmesi kendisini yanlışlar.

Ataol Behramoğlu izlenerek, ölümün tek kişilik, aşkınsa iki kişilik olduğu ileri sürülebilir.² Bu durumda, sevgi, genellikle, bir egemenlik ilişkisi olarak değil de, egemenlik savaşımı olarak ortaya çıkar. Seven hanımın bir sevdiği adam tasavvuru vardır. Benzer biçimde, seven adamın bir sevdiği hanım tasavvuru vardır. Eğer seven hanım sevdiği adamın sevdiği hanımsa, alın size, dillere destan bir aşk durumu. Sevenin tasavvurunun sevilenle örtüştüğüne “sanatsal” ürünler dışında pek rastlanmaz, rastlanması da olası değildir. Sevilenle ilişki ancak tasavvuru hareketlendirir; hepsi budur. Ancak engellemeler ortadan kalktığında, ki birbirlerine açılmalarıyla başlar, sevilenle ilişki tasavvuru hareketlendirmenin ötesine geçer. Tasavvur dayatıcı olur; sevilen tasavvur edildiği gibi davranmalıdır. Yaşananla tasavvur arasındaki örtüşmenin olanaksızlığının fark edilmediği uyumlu bir süreç tasavvurun ayrıntılanmasına yol açar ve ayrıntılandığı ölçüde örtüşmenin olanaksızlığını daha çarpıcı duruma getirir. Bu durumda karşılaşılabilecek semptom daha alt üst edici olacaktır. İlişkisizlik olarak kalan, tasavvur edilen ilişki olasılığı, ölümle kalıcılık kazanacaktır ki bu da ölümün tek kişilik olduğunu da kuşkulu kılmaktadır.

“Seni seviyorum,” doğru ya da yanlış değeri taşıyan bir önermedir, ancak bunun ötesine geçildiğinde ne demeye varır? İki kişilik aşktan söz edilemez. Aşktan söz ediliyorsa başkaları da bulunmalıdır; tersi hâlde, yani başkalarıyla ilişki yoksa, nasıl olur da bir ilişki diğer hiç yaşanmayan, dolayısıyla hiç düşünülemez olumsal ilişkilerden farklılaştırılıp aşk olarak ilan edilebilecektir? Üstelik buna gelmeden “seni seviyorum,” sevilene başkalarıyla ilişkili olarak söylenir. Ya başkalarından saklanıyordur, ya da başkalarına haykırılıyordur. Aslında

başkalarından saklanması da kimsenin nasıl ve kim tarafından işlendiğini anlayamayacağı “mükemmel cinayet”in sorununu taşıyacaktır: Sevginin de saklanması hâlinde üzerine söz söylenemez.

Sevgi bir kişiliktir. Sevgi iki kişiliktir. Sevgi ikiden çok kişiliktir. Neresinden bakılırsa bakılsın bu üç önermenin üçü de doğrudur, ve üçü de yanlıştır. Sevgi ussal değildir; ne ussal bir davranış, ne de ussal bir ruh hâli olarak değerlendirilebilir. Başka bir deyişle, sevgi hesaba kitaba gelir bir şey değildir. Ancak us gelişmeden önce gelişmiş olan bir sevgiden söz edilebilir mi? Yani hesabın kitabın olmadığı zaman ve yerde sevgiden söz edilebilir mi? Ussuzlukta sevgiden söz edilemez. Sevgi us-öncesi değil, us-ötesidir. Peki bu durumda us kendi ötesini nasıl değerlendirir? Gözlemlenen odur ki, us us-ötesini de (yani ussallaşmışlığın oluşturduğu sınırların ötesine geçilerek gelişeni de) us-öncesi olarak değerlendirip, ussallaştırmaya kalkışır. Örneğin, hukukun felsefesi yapılırken benzer biçimde hukuk-ötesi olan aile, hukuk-öncesi olarak değerlendirilip, sivil toplum aracılığıyla hukuklaştırılmaya kalkışılabilir. Usun sevgiyi kabullenmesi ancak sevgilikten ussal bir yapı, bir kurum olarak geri dönülmesiyle mümkündür; örneğin sevginin aşkta evlilik, dostlukta şirket olarak sönümlenmesiyle. Bu biçimsizi biçimlendirme çabası ya biçimsizi ortadan kaldırır, ya da biçimin biçimsizleşmesine varır.

Notlar

1. Hasan Yalçın, 1999, “Kimse “Türkiye’de Sol Var Mı?” Diye Soramaz,” Dönekler’in içinde, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2003, s. 147.
2. Sözü edilen “Ölüm tek kişilik, aşk iki kişiliktir” önermesinin ölümün şizofreninin olmama durumu, aşkınsa şizofreni durumu olduğu biçiminde yorumlanabiliyor olması hoştur.